

دانشگاه تهران دانشکده دامپزشکی

شماره ۶۵۰

سال تحصیلی ۱۳۴۴-۱۳۴۵

پایان نامه
برای دریافت دکترای دامپزشکی از دانشگاه تهران

درمان پیچ خوردگی رحم در گاو

نگارش : محمد کاظم ارگانی

متولد ۱۳۲۱ شمسی - شیراز

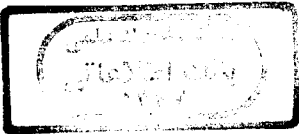
هیأت داوران

آقای دکتر یوسف مشکی استاد دانشکده دامپزشکی (استاد راهنما و رئیس زوری)

آقای دکتر کریم میربائمی استاد دانشکده دامپزشکی (داور زوری)

آقای دکتر محمدسنجر دانشیار دانشکده دامپزشکی (داور زوری)

چاپ مین
۳۸۴۶۹ فردوسی کوچه باربد

۵۶۷۸

تقديم به :

- روان ياك پدرم

- مادر بزرگوارم

- برادرانم

بدینوسیله از :

- جناب آقای دکتر مشکی که با قبول راهنمایی این پایان نامه مفتخرم فرموده اند .
 - جناب آقای دکتر میربابائی که افتخار شاگردی ایشان را داشته‌ام .
 - جناب آقای دکتر سنجر که همواره از محضر علمی ایشان استفاده شایان برده‌ام .
 - جناب آقای دکتر نقوی - جناب آقای دکتر زندافشار - جناب آقای دکتر انصاری - سرکار خانم دکتر آقا جیانس - سرکار خانم دکتر عطائی - که هر کدام بنحوی در تدوین این پایان نامه یاری‌ام فرموده‌اند .
 - کلیه استادان و دانشیاران و استادیاران و دستیاران دانشکده دامپزشکی .
 - دوستان و همدوره‌های عزیز .
- تشکر نموده و این پایان نامه را بحضورشان تقدیم میدارم .

فهرست

مقدمه

فصل اول

- تعریف
- تاریخچه
- کالبدشناسی رحم گاو
- حالت رحم در اواخر آبستنی
- سبب شناسی مرضی
- انواع پیچ خوردگی
- ضایعات
- تشخیص
- پیش بینی

فصل دوم

- اصلاح چرخش در ماده گاو
- ۱- Taxis Vaginal
- ۲- طریقه غلط اندن
- ۳- اصلاح بعد از آویزان کردن گاو از میچ
- ۴- مندهای جراحی

فصل سوم

- مشاهدات
- نتیجه
- منابع

مقدمه

بطور کلی بیماریهای دستگاه تناسلی در دامها حائز اهمیت زیادی بوده و یکی از مسائل بسیار جدی تلقی میشود .

چه هدف اصلی از نگهداری و پرورش دام بهره برداری اقتصادی و بطور وسیعتر تأمین و حفظ بخش عظیمی از منبع تغذیه بشر میباشد. و این منظور صرفاً با داشتن دام سالم و بارور حاصل میگردد .

در دامپروری مخصوصاً در گاوداری داشتن نتاج سالم و خوب ارزش بسیار زیادی دارد چه میتواند بزودی منبع نمر و بهره برداری شود و اگر بعللی ماده گاو موفق بآوردن نتاج نگردد از نظر دامپروری فاقد ارزش واقعی میباشد. پیچ خوردگی رحم يك عارضه دستگاه تناسلی بشمار میآید که کم و بیش در گاوداریهها با آن مواجهه میشویم که گاهاً منجر بمرگ دام و یا نتاج میگردد .

اینجانب نخست برای پایان نامه خود بیماری بروسلوز و سپس بیماری اکتیمای مسری گوسفند را در نظر گرفتم ولی بعلت تعداد قلبیلی^۱ بز که در اطراف تهران نگهداری میشود و نادر بودن بیماری اکتیما و تشابه زیادی که از نظر درمانگاهی بین این بیماری و آبله موجود است و مشکلات تهیه نمونه و تشخیص آزمایشگاهی آن در صدد برآمدم موضوع دیگری برای پایان نامه خود انتخاب نمایم تا اینکه باراهنمائیهای جناب آقای دکتر مشکی استاد محترم و جناب آقای حسین انصاری که در تهیه منابع و تنظیم پایان نامه یاری ام فرمودند «پیچ خوردگی رحم در گاو و طرز درمان آن» را مطالعه نمودم.

گرچه قلم از بیان تشکرات قلبی ام عاجز است وظیفه خود میدانم که از تمام کسانی که با صرف وقت و عمر خود در راه تحصیل من زحمت کشیده اند تشکر نمایم .

تعریف

پیچ خوردگی رحم عبارت از چرخش رحم در حول محور عرضی است که در نتیجه آن مجرای رحمی - مهبل (Utero - vaginal) بطور نیمه کامل یا کامل بسته شده مانع از خروج جنین میگردد این حادثه در تمام دوران حاملگی مخصوصاً در اواخر دوره ممکن است بیشتر اتفاق بیافتد. چرخش راهنگامی بطرف راست گویند که رحم در جهت عقربه‌های ساعت پیچ خورده باشد و در صورت عکس چرخش را بطرف چپ میدانند .

تاریخچه

اولین تعریف چرخش رحم بوسیله Boutrolle در سال ۱۷۶۶ در کتابی تحت عنوان چوپان کامل Profoit Bovier بدین ترتیب آمده است که: «اگر بتوان ۲ یا ۳ انگشت را داخل عنق رحم (COL) نمود میتوان تمام دست را از مجرای رحمی - مهبل گذراند و در صورت عکس بدان معنی است که مجرا پیچ خورده است» .

در ابتدای قرن ۱۹ Roinard در کتاب «زایمان» دومورد زایمان سخت را که بوسیله دامپزشکان فرانسوی دیده شده بود نام برده است. در سال ۱۸۳۷ De Bayeux, Le coq در یادداشت‌های خود تحت عنوان «زایمان‌های سخت» از یکنوع چرخش رحم نام برده اند

در سال ۱۸۴۸ Chauveau و در سال ۱۸۵۳ Gouboux موقعیت تشریحی رحم گاو را که یکی از علل مستعد چرخش هست گزارش مینماید . Friez توصیه کرده است، جهت درمان پیچ خوردگی، گاو را از چهار دست و پا (Jarrets) آویزان نمایند تا پیچ خوردگی از بین برود در ۱۹۲۸ پروفیسور گوتز Leipzig و Gotze بیهوشی ایپی دورال را توصیه میکنند.

بالاخره استعمال آنتی بیوتیک و سولفامید عمل سزارین را در گاو آسان نموده است. و سزارین هنگامی بکار برده می شود که سایر طرق درمان پیچ خوردگی بدون نتیجه مانده باشد.

فصل اول

کالبدشناسی رحم گاو

رحم گاو ماده باریکتر و انتهای قدامی شاخهایش کمتر از شاخهای رحم مادیان در حوزه بطنی پیش رفته است .

در شکل خارجی رحم يك بدنه کوتاه و اندکی در عقب فشرده تمیز داده میشود که بوسیله دوشاخ دراز بجلو امتداد یافته است این دوشاخ در پهلوئی یکدیگر قرار داشته و در بیش از نصف خلفی طولشان بوسیله رباط مضاعفی بهم متصل هستند و در جلو باریک و از هم مستقل میباشند . امتداد این شاخها برخلاف امتداد شاخهای رحم مادیان است و انحنائی رسم مینماید که تحدبش در بالا است بطوریکه تشکیل يك لبه پائینی یا انحناء کوچک یا تقعر پائینی میدهد که در روی آن رباط پهن اتصال مییابد . انتهای شاخها در روی خود بخارج و بالا تاخورده است و بنظر میرسد که در روی بقیه شاخ بطور عادی پیچ خورده است این انتها بتدریج باریک میشود و بطور نامحسوسی به مجرای تخمدان مربوطه ادامه مییابد رباطیکه دوشاخ رحم را در قاعدهشان بهم اتصال میدهند به بالائی و پائینی تمیز داده میشوند رباط پائینی در عقب رباط بالائی است . این رباطات ضخیم هستند و از تا خوردگی پرده صفاق که مربوط به رباط پهن است ساخته شده اند و از الیاف عضلانی که از جدار رحم خارج شده اند مضاعف گشته اند .

رباطات پهن بسیار نمو کرده در جلو از یکدیگر خیلی دور هستند و از جدار پهلو تا قسمت قدامی مهبل گسترده شده اند و بوسیله بعد پائینشان بقسمتهای جانبی سطح پائین بدنه رحم و در روی انحنای کوچک و لبه پائینی شاخها ثابت گشته اند بقسمیکه انتهای قدامی شاخها در خارج و بالا در روی خود تا خورده است بنابراین خاصیت نگهداری رحم بر آویزان بودن آن برتری دارد. این طرز قرار گرفتن برای حرکات غیر طبیعی رحم در حین آبستنی مساعد است و در این صورت رحم ممکن است در روی خود از طرفی بطرف دیگر به پیچد و پیچ خوردگی کم و بیش کاملی پیدا نماید و مانع بزرگی برای زائیدن ایجاد کند.

لبه قدامی رباطات پهن بطرف بالا و جلو مورب و نسبتاً وسیع است و بطوریکه قبلاً اشاره شد در داخل آن تخمدان و معرای تخمدان قرار دارند. حفره رحم در حالت غیر آبستنی در گاو نسبتاً مختصر و حفره بدنه بسیار کوتاه است و در عقب در داخل عنق درازیکه دارای جدارهای ضخیم و تخت است بیک معرای باریک امتداد می یابد. این معرا در مهبل در مرکز یک گل شکفته باز میگردد که مضاعف و گاهی ۳ یا ۴ تائی است و از همان تعداد چین مخاطی متحدالمرکزی تشکیل شده است که در لبه هایشان برشته های کم و بیش منظم با استحکام غضروفی قطع شده اند. جدارهای رحم بواسطه ضخامت طبقه عضلانی بخصوص در محاذات عنق و تشکیلات مخصوص مخاط بنام لپهها (Cotyledons) مشخص میگردند.

لپهها تکه های مخاطی پاریتال دراز زرد رنگی هستند بشکل صفحات گرد و یا بیضی شکل که سطح آنها دارای کفت (Cryptes) هائی است که در روی آنها پوشش خارجی تخم ثابت گشته تشکیل جفت را میدهد که برای تبادل غذائی بین جنین و مادر بکار میروند.

این کفتها که در حفره شاخها تعدادشان زیادتر ولی کوچکتر از داخل

بدنه است من حیث المجموع بمقدار ۱۰۰ گفتم میباشند و از ابتدای تولد موجودند و گفتههای دیگری ممکن است در حین آبستنی نیز تولید گردند .

حالت رحم در او آخر دوره آبستنی

در اثر آبستنی قسمت قدامی رحم در محوطه شکم پیش میرود و از خمیدگی بزرگ آن مرتباً کاسته شده و مستقیم میگردد و هم چنین بواسطه رشد جنین و اضافه شدن آب جنین و پرده های اطراف آن رحم پائین میافتد و بصورت یک کیسه بزرگ در میآید. این کیسه بسمت راست شکم بطرف جلو تا حدود کمر کشیده می شود و بدین جهت معمولاً اعضاء مجاور فشرده میگرددند و نیز قسمتی از رحم آبستن تازیر پستان کشیده میشود .

سبب شناسی مرضی

Etiopathogenie

رحم بارور دارای حجم بزرگ و کشیده است. انتهای خلفی آن به عنق رحم مربوط است و انتهای قدامی آن میتواند دوریک محور عرضی بچرخد و در صورت چرخش تنگی ای در ناحیه مهبل یا رحم پدید خواهد آمد . این چرخش مربوط به دو علت است .

۱ - متحرك بودن قسمت قدامی .

۲ - حرکات رحم

۱ - متحرك بودن قسمت قدامی رحم خود به دو سبب است .

الف - بواسطه ساختمان تشریحی مخصوص .

ب - بعلة آمادگی قبلی فردی (زمینه مساعد)

الف - این علت از طرفی مربوط به آویزان بودن مداوم رحم بوسیله رباطات پهن و از طرف دیگر بواسطه ارتباطات رحم آستن با اپی پلئون بزرگ است .

- آویزان بودن رحم بوسیله رباطات پهن Ligaments larges چنانچه قبلاً نیز یاد آور شدیم در گاو خمیدگی کوچک شاخه‌های رحم بطرف پائین بوده و رباطات پهن روی این تقعر و هم چنین قسمت تحتانی شاخها می‌چسبند. رباطات پهن قابل اتساع میباشند و در جائیکه اتصالی‌های زیر کمری *sous-lombaire* به دیواره پهلو کشیده می‌شود از هم دور شده‌اند.

در هنگام آستنی رحم بطرف محوطه بطنی جلو می‌رود ولی این پیشرفتگی در قسمت میانی شاخ رحم بیش از قسمتی که به تخمدان چسبیده است میباشد. شاخ رحم دارای تقعری است که بمرور بطرف جلو پیش می‌رود و بالاخره در جلوی رباطات پهن گسترده میگردد و رحم در ناودانی قرار می‌گیرد که از طرف چپ بوسیله شکمبه و از طرف راست بوسیله پهلو محدود شده است این ناودان در دیواره تحتانی بسیار تنگ و در بالا (دیواره فوقانی) گشاد است و بدین ترتیب رباطات پهن به قسمت عقب رحم می‌چسبند و قسمت جلوی رحم آزاد و بدون اتصال باقی مانده و در نتیجه میتواند در ناودانی که در فوق آن اشاره شده باسانی بچرخد .

- رابطه رحم آستن با اپی پلئون بزرگ .

در گاو اپی پلئون بزرگ حالت خاصی را داراست دو ورقه‌ای که آنرا تشکیل میدهند بر روی شکمبه یکی در شیار عرضی فوقانی و دیگری در شیار عرضی تحتانی می‌چسبند. بدین ترتیب سطوح راست کیسه شکمبه را فرش مینمایند. این دو ورقه (Lame) در لبه خلفی این عضو بهم رسیده و بر روی هم قرار می‌گیرند و بالاخره در ناحیه زیر کمری راست بالا می‌روند و بعد از چسبیدن به قسمت انتهایی قولون متفقاً در ناحیه زیر کمری راست اتصال می‌یابند . بدین

ترتیب اپی پلئون از شکمبه تا کمر کشیده شده کیسه بزرگی رامی سازد. این کیسه که جدار آن بسیار محکم است و بنام Bourse Omentale نامیده میشود محل قرار گرفتن روده هاست. اغلب مشاهده شده که رحم آبستن در داخل این کیسه نفوذ میکند و محوطه وسیعی از این کیسه را اشغال مینماید و در نتیجه توده روده ها بجلو رانده میشود.

چون اپی پلئون بزرگ در بالا روی سطح راست شکمبه متصل است رحم آبستن نمیتواند در زیر شکمبه پیشروی کند و در این صورت است که آبستنی بنام آبستنی اپی پلئونی یا Omentale نامیده میشود.

برعکس در هنگام آبستنی خارج اپی پلئونی رحم میتواند در زیر شکمبه نفوذ کند و در این هنگام ممکن است رحم در پهلوئی راست یا چپ به تکامل خود ادامه دهد. معمولا زایمان های سخت مربوط به این حالت (زیر اپی پلئونی) رحم آبستن است.

ب - آمادگی قبلی فردی (زمینه مساعد) Predisposition - زمینه مساعد یا آمادگی قبلی ممکن است قابلیت متحرک شاخهای بارور را زیاد کنند و این موضوع به سه علت اتفاق می افتد.

- دراز شدن غیر طبیعی رباط پهن که بواسطه چندین مرتبه باروری و یا وزن یک جنین بزرگ ایجاد میشود.

- تنگی قدامی خلفی رباطات پهن که باعث میشود رحم با آزادی بیشتری بحرکت درآید زیرا اتصالاتی های آن عقب تر قرار دارد.

- بالاخره گشادی ناودان شاخه بارور و این در صورتی است که عضلات جدار شکم بواسطه چندین باروری از هم باز کشیده گردیده اند و باعث میشوند ناودانی که شاخ بارور در آن جامیگیرد دارای وسعت زیادتری شود.

۴- حرکات رحم

الف - حرکات باعلل خارجی: در اینجا حالاتی را که قسمت جلوئی

دام از قسمت عقب بلندتر قرار گیرد شرح داده میشود .

— در صورتیکه دست دام روی بلندی باشد . در این حالت رحم از ناودانی که معمولاً باید در آن باشد جدا شده و به طاق زیر کمری نزدیک میشود و میتواند با آزادی بیشتری بچرخش درآید .

— طریقه بلند شدن و خوابیدن گاو . دو طریقی است که حیوان را در يك حالت شیب دار قرار میدهد . زیرا در این هنگام حیوان بوسیله سم قدیمی خود بر روی زمین تکیه میکند و هر چه اصطبل تنگتر باشد این حالت بیشتر اتفاق می افتد .

— چرا = چرادر روی زمین های پست و بلند و یا بالا و پائین رفتن از کوه . غلط زدن گاو در روی زمین در هنگام درد نیز یکی از علل مسلم چرخش است — سقوط مخصوصاً در هنگام لیز خوردن ممکن است باعث چرخش شود .

ب - حرکات داخلی

— حرکات شکمبه که در مجاورت رحم قرار دارد ممکن است جابجا شدن آن را باعث شود . حرکات موجی شکمبه باعث میشود که رحم در جهت عکس این حرکات بچرخد .

— انقباضات رحم در هنگام آبستنی ممکن است چرخش را باعث شود و این در صورتی است که عنق رحم دیرتر از معمول باز شود .

در همین موقع انقباضات تارهای ماهیچه ای رباط پهن ممکن است باعث چرخش رحم گردند .

— حرکات جنین نیز ممکن است ایجاد چرخش کند .

انواع پیچ خوردگی

دو نوع پیچ خوردگی مشاهده میشود .

۱- پیچ خوردگی قبل از ماه نهم (قبل از زایمان)

۲- پیچ خوردگی در هنگام زایمان .

۱- پیچ خوردگی قبل از ماه نهم - این حالت بین ماه‌های سوم تا نهم

اتفاق می‌افتد .

از علائم این چرخش دلدردهای ساده (Goliqus) است که هر چند آبتنی پیشرفته تر باشد دل‌درد شدیدتر است . همچنین عدم اشتها - نشخوار غیر منظم و نفخ شکمبه و گاهی اوقات علائم انسداد روده بروز میکند .

معاینه مهبلی یا مقعدی وجود چرخش را مسلم مینماید بر حسب اینکه چرخش قبل از عنق رحم و یا بعد از عنق رحم است . سرانجام این ضایعه متفاوت است . بعضی اوقات پیچ خوردگی خود بخود از بین میرود و زمانی نیز ضایعات گردش خون بوجود می‌پیوندد و جنین میمیرد . در موارد سخت رحم پاره شده و خونریزی کشنده‌ای ایجاد میکند .

۲- پیچ خوردگی هنگام زایمان .

این نوع پیچ خوردگی در هنگام زایمان و یا چند روز بعد اتفاق می‌افتد

علائم عمومی :

یکی از علائم عمومی دلدردهای سخت است بطوریکه گاو پاهای خود را بزمین میزند و دم خود را بسختی تکان میدهد بسرعت می‌خواهد بلند میشود . هم چنین گاو کوشش‌های زیادی برای خارج کردن جنین انجام میدهد که بی نتیجه است و فقط ممکن است کمی مایع رحمی خارج شود . معمولاً این علائم بعد از ۴۸ ساعت تخفیف مییابد و جنین میمیرد و سپس بعد از ۳ تا ۴ روز دل‌درد دوباره ظاهر میشود .

علائم موضعی :

علائمی که در هنگام زایش بظهور میرسند از این قراراند : رباطات ورکی یا سیاتیک سست شده و پستان‌ها بزرگ و هجوم الدمی میگردد ولی

فرج کمتر تورم نشان میدهد و فرو رفته است .

ضایعات

Lesions

ضایعه‌ای که بیشتر در چرخش زهدان دیده میشود . پیچ خوردن رشته‌های عضلانی رحم بروی هم و تنگی مجرای رحمی - مهبلی است .

رباطات پهن از هم باز شده و بندرت پاره میشوند و نتیجتاً در چرخش و احتمالاً شرکت میکنند .

هرگاه دام در اثر این ضایعه بمیرد در کالبد شکافی ضایعات دیگری بچشم می‌خورد. این ضایعات نشان‌دهنده قدیمی بودن چرخش است. گاهی یک پریتونیت یا مترو پریتونیت کم و بیش حاد بچشم می‌خورد . در محوطه شکمی تراوش‌های سرمی - خونی تا میزان ۵ الی ۲۰ لیتر همراه با ذرات فیبرینی دیده میشود .

پرده صفاق بخصوص در قسمتی که رحم را میپوشاند بسیار قرمز و دارای رگهای زیاد خونی است. همچنین در پاره‌ای از موارد ترشحات فیبرینی که در بین اعضاء نفوذ کرده‌اند از این قسمت ترشح میشوند ،

شاخ بارور پر خون، سیاه‌رنگ و بالاخره گانگرنه میشود. در بعضی موارد پارگی ناقص یا کامل بچشم می‌خورد. پارگی ممکن است در هر سه لایه یا دو لایه و بالاخره در یک لایه هم دیده شود. پارگی کامل باعث بیرون زدن اعضاء جنین از محل پاره شدگی به محوطه بطنی است. حالت جنین نیز در انواع چرخش‌ها متفاوت است و معمولاً حالت جنین بیان‌کننده زمانی است که از چرخش گذشته